

Литвинова О.О.,

курсант 4 курсу ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: *Кісілюк Е.М.*, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Особливості кваліфікації шахрайства

У сучасних умовах право власності має бути надійно захищено від протиправних, і особливо злочинних, посягань, одним із видів яких є шахрайство. Предметом шахрайства може бути чуже по відношенню до винного рухоме та нерухоме майно. Майно, як предмет шахрайства, має ознаки господарсько-економічної корисності, соціальну і юридичну.

Під правом на майно у ст. 190 КК України розуміється не тільки право власності (володіння, користування, розпорядження), але і право на отримання майна. Це набуває особливого значення при кваліфікації заволодіння безготівковими грошима шляхом шахрайства. У цьому випадку шахрайство вважається закінченим з моменту надходження грошей на рахунок злочинця, і для визнання злочину закінченим не потрібен факт зняття грошей з рахунка.

Кримінальний кодекс України визначає два загальних шляхи здійснення шахрайства: **обман та зловживання довірою**.

Під *обманом* розуміється повідомлення неправдивих відомостей або навіть замовчування відомостей, які мають бути повідомлені (такі дії та бездіяльність обов'язково мають переслідувати мету заволодіння чужим майном або придбання права на майно). Обман може здійснюватися в будь-якій формі: усній, письмовій, в електронному повідомленні, через підробку документів чи листів тощо. Під *зловживанням довірою* розуміється такий вид обману, який здійснюється з використанням зловмисником довірливих відносин з жертвою, що можуть бути результатом дружніх чи навіть родинних відносин, інших обставин, які тягнуть за собою існування чи виникнення довіри жертви до злочинця.

Традиційною особливістю шахрайства (ст. 190 КК України) вважається те, що потерпілий, воля якого сфальсифікована обманом чи зловживанням довірою, бере безпосередню участь у передачі майна чи права на нього. При цьому потерпілий переконаний у тому, що розпоряджається майном за власною волею, у своїх інтересах або принаймні не на шкоду цим інтересам.

Для кваліфікації скоєного, як шахрайства не має значення рівень витонченості обману, ступінь обачності або, навпаки, легковажності потерпілого. Важливо лише, щоб у конкретній ситуації він не усвідомлював факту застосування щодо нього обману (зловживання довірою), щоб обманні дії винного були ефективними в аспекті успішного заволодіння чужим майном (правом на нього).

Шахрайство відноситься до так званих злочинів з матеріальним складом, тому при придбанні права на майно шляхом обману чи зловживання довірою шахрайство вважається закінченим з моменту заподіяння майнової шкоди потерпілому (втрата майна потерпілим і заволодіння ним злочинцем). Відповідно до цього не кожне придбання права на чуже майно шляхом обману чи зловживання довірою буде кваліфіковано як закінчене шахрайство.

Якщо обман або зловживання довірою використовуються злочинцем тільки для отримання доступу до майна, такі дії не є шахрайством і відповідальність за них передбачена іншими статтями КК (крадіжка, грабіж тощо).

Аналізуючи зловживання довірою як спосіб вчинення шахрайства, слід зазначити, що зміст цього поняття здебільшого залежить від того, якого обсягу ми надаємо поняттю «шахрайський обман». Чим вужчим є останнє, тим ширше розуміється зловживання довірою, і навпаки. На нашу думку, для вірного визначення зловживання довірою потрібно погодитися з авторами, які під зловживанням довірою розуміють використання при вчиненні шахрайства відносин, які виникли раніше. Це можуть бути правовідносини, особисті відносини, відносини, пов'язані з роботою, іншою діяльністю.

Слід зазначити, що поряд з поняттям «зловживання довірою» в літературі існує також поняття «використання довірливості». Довірливість – це одна з властивостей людського характеру. Довірлива людина – це людина, яка навіть не припускає можливості обману або брехні. Тому ці поняття не слід ототожнювати, адже вони мають різне значення, хоча при зловживанні довірою часто використовується ця властивість людського характеру.

Кваліфікуючими ознаками шахрайства, які тягнуть за собою більш суворе покарання частинами 2,3,4 статті 190 КК визначено: - повторне вчинення; - вчинення за попередньою змовою групою осіб; - вчинення шахрайства, що завдало значної шкоди потерпілому (значна шкода визначається із врахуванням матеріального становища потерпілого в межах від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян: 80 000 грн. – 200 000 грн. станом на 2017 р.); - вчинене у великих розмірах (від 250 до 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян 200 000 грн. – 480 000 грн. станом на 2017 р.); - вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки; - вчинене в особливо великих розмірах (від 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян: 480 000 грн. і більше станом на 2017 р.); - вчинене організованою групою.

В залежності від наявності зазначених вище кваліфікуючих ознак, законодавство передбачає покарання від штрафу в розмірі 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (510 гривень) і аж до 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Крім кримінальної відповідальності в Україні також передбачена й **адміністративна відповідальність за шахрайство**. Стаття 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює стягнення за дрібне викрадення чужого майна, в тому числі здійснене шляхом шахрайства: від штрафу в розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170 грн.) до адміністративного арешту на строк 10 діб за повторне вчинення такого правопорушення.

Необхідно наголосити, що адміністративна відповідальність за шахрайство настає лише у випадку його здійснення в дрібному розмірі, тобто якщо вартість чужого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (станом на 2017 р. – 160 грн.).